

Utviklingen på arbeidsmarkedet

SAMMENDRAG

Veksten i både sysselsettingen og arbeidsstyrken tiltok i løpet av fjoråret, ifølge tall fra Arbeidskraftundersøkelsen. En høy befolkningsvekst, hovedsakelig på grunn av høy innvandring, bidro til økningen i arbeidsstyrken. I tillegg bidro bedringen på arbeidsmarkedet til at yrkesdeltakelsen sluttet å falle i andre halvår i fjor. I første kvartal i år fortsatte sysselsettingen og arbeidsstyrken å vokse, og for første gang siden første kvartal 2009 var yrkesdeltakelsen høyere enn året før.

Etter en betydelig nedgang i januar, har antallet helt ledige og summen av helt ledige og ordinære tiltaksdeltakere (bruttoledigheten) holdt seg uendret fra februar til april, ifølge sesongjusterte tall. Tilgangen på nye arbeidssøkere per virkedag gikk svakt ned i løpet av den samme perioden, men det var også en nedgang i tilgangen på ledige stillinger.

Flere yrkesgrupper opplevde at bruttoledigheten økte fra februar til april, justert for normale sesongvariasjoner. Barne- og ungdomsarbeidere, ledere, og personer med bakgrunn fra undervisning hadde den største økningen denne perioden. For bygge- og anleggsarbeidere forble bruttoledigheten nesten uendret etter en stor nedgang i perioden november til januar.

Bruttoledigheten økte også i flere fylker fra februar til april, mens den hadde gått ned i samtlige fylker i perioden november til januar. Ifølge sesongjusterte tall økte bruttoledigheten mest i Sogn og Fjordane, Østfold og Hedmark, mens Vestfold og Buskerud hadde den største nedgangen denne perioden. Bruttoledigheten som andel av arbeidsstyrken var fortsatt lavest i Sogn og Fjordane, mens den var høyest i Telemark.

I løpet av fjoråret avtok produksjonen i euroområdet og endte med et fall i fjerde kvartal. Statsgjeldskrisen i eurosonen fortsetter å skape usikkerhet i markedene. Som følge av de store budsjettkuttene som gjennomføres i mange land, venter vi en lavere vekst framover og at produksjonsnedgangen i eurosonen vil fortsette også i år. I USA tiltok BNP-veksten i løpet av 2011. I første kvartal i år har veksten igjen vært noe svakere, men det er fortsatt positive tegn i den økonomiske utviklingen i USA. En lavere etterspørsel fra industrilandene vil også dempe vekstmulighetene i de framvoksende økonomiene. Vi forventer derfor at veksten i verdensøkonomien vil bli lav i år og neste år.

I Norge økte produksjonen i fjor, og veksten i Fastlands-BNP ble på 2,6 prosent. Det var en betydelig økning i oljeinvesteringene og i boliginvesteringene, og det private forbruket gikk også noe opp. NAV venter at den innenlandske etterspørselen vil øke framover. Investeringsstillingene tyder på at oljeinvesteringene vil bli rekordhøye i år. Vi venter derfor at norsk økonomi vil fortsette å vokse i år og neste år.

På bakgrunn av dette forventer vi en vekst i sysselsettingen på 1,8 prosent i år og på 1,6 prosent neste år. Den svake utviklingen internasjonalt vil imidlertid påvirke utviklingen i Norge også. Vårt anslag innebærer derfor en svakere vekst i sysselsettingen i år enn den vi hadde mot slutten av fjoråret. Samtidig venter vi at den høye befolkningsveksten og bedringen på arbeidsmarkedet også vil føre til en sterk vekst i arbeidstyrken framover. Vi anslår at arbeidsstyrken vil øke i samme omfang som sysselsettingen i år, og med 1,5 prosent neste år. Den sesongjusterte bruttoledigheten var i perioden januar-april på 82 000 i gjennomsnitt. Vi forventer at bruttoledigheten vil øke noe i løpet av 2012, og at den i gjennomsnitt vil være på 84 000 personer. Som følge av bedre konjunkturer, forventer vi en nedgang i bruttoledigheten i løpet av 2013. Gjennomsnittet forventer vi vil ligge på 85 000 som følge av at vi går inn i 2013 med høyere bruttoledighet enn vi har nå. Ved å anta uendret tiltaksnivå, vil den registrerte ledigheten da være på 2,5 prosent av arbeidsstyrken i år og neste år.

SYSSELSETTINGEN ØKER

Syssetningen har vært økende siden våren 2010. Nedgangen i sysselsettingen som fulgte finanskrisen ble reversert i fjor vår, da antallet sysselsatte ble høyere enn i august 2008, ifølge tall fra Arbeidskraftundersøkelsen (AKU).¹ I løpet av de siste månedene har sysselsettingen fortsatt å vokse. Sesongjusterte AKU-tall viser at sysselsettingen økte med 23 000 fra november til februar,² se figur 1. Sammenliknet med januar i fjor er økningen i sysselsettingen på 58 000. Dette tilsvarer en årlig vekst på 2,3 prosent, den høyeste siden sysselsettingen begynte å øke for to år siden, men fortsatt lavere enn vekstratene fra årene før finanskrisen.

Ser man på utviklingen etter næring, var sysselsetningsveksten fra første kvartal 2011 til første kvartal 2012 størst innenfor offentlig administrasjon, forsvar og sosialforsikring, med 13 000 flere sysselsatte, ifølge kvartalstall fra AKU. Innen faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting og innen informasjon og kommunikasjon var det også en betydelig vekst i antallet sysselsatte, på henholdsvis 10 000 og 8 000. Sysselsettingen i bygge- og anleggsnæringen økte med 7 000 i samme periode. Ifølge AKU-tall har sysselsettingen i bygge- og anleggsnæringen nå økt i fem kvartaler på rad, men økningen i første kvartal i

år var noe lavere enn i de to foregående kvartalene. I industrien begynte sysselsettingen å øke i tredje kvartal i fjor. I første kvartal 2012 var det 2 000 flere sysselsatte i industrien enn i første kvartal 2011, men det var store bransjevise forskjeller. Antall sysselsatte økte mest innen metall- og metallvareindustri, med 7 000 flere, mens innen annen verkstedindustri var det 6 000 færre sysselsatte enn i første kvartal i fjor.

ARBEIDSSTYRKEN ØKER OGSÅ

Som figur 1 viser, har også antall personer i arbeidsstyrken vært økende siden begynnelsen av 2010. I februar var det 18 000 flere personer i arbeidsstyrken enn i november, ifølge sesongjusterte AKU-tall. I forhold til februar i fjor var økningen i arbeidsstyrken på 59 000, noe som tilsvarer en årlig vekst på 2,3 prosent. Dette er den høyeste årsveksten siden arbeidsstyrken begynte å øke igjen i 2010, men som i sysselsettingens tilfelle, er årsveksten fortsatt lavere enn før finanskrisen.

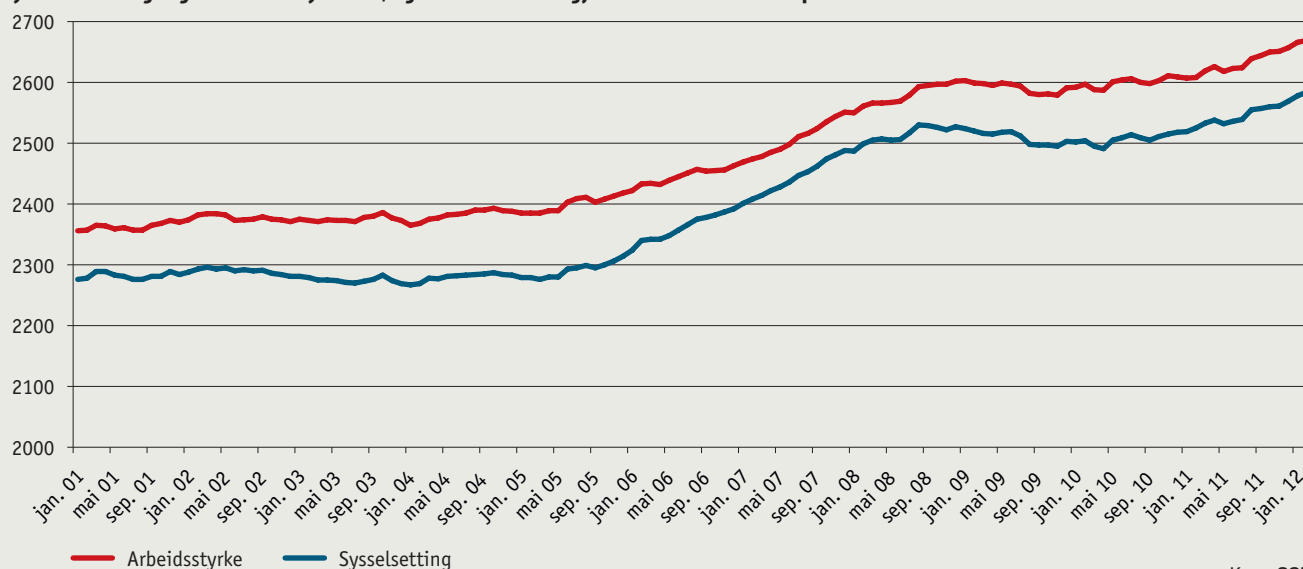
Kvartalstall fra AKU viser at fra første kvartal 2011 til første kvartal 2012 økte befolkningen og antallet personer i arbeidsstyrken i alle aldersgrupper, se figur 2. Arbeidsstyrken er summen av antall sysselsatte og antall ledige, og er et mål på tilbud av arbeidskraft. En større økning i arbeidsstyrken enn i sysselsettingen, som er et mål på etterspørsel etter arbeidskraft, førte i denne perioden til en oppgang i antall ledige. Dette var tilfellet for de ulike aldersgruppene, bortsett fra de mellom 15 og 24 år. Befolkning mellom 15 og 74 år gikk opp med 61 000 fra første kvartal 2011 til første kvartal 2012, og hoveddelen av be-

¹ Arbeidskraftundersøkelsen inkluderer bare sysselsatte som er registrert bosatt i Norge. Det kan derfor være et avvik mellom AKU-tall og tall fra Nasjonalregnskapet, siden sistnevnte også inkluderer sysselsatte på korttidsopphold som ikke er registrert bosatte.

² Sesongjusterte månedstall fra AKU er tremåneders gjennomsnitt. Det vil si at november er lik gjennomsnittet av månedene oktober til desember, mens februar er gjennomsnittet av månedene januar til mars.

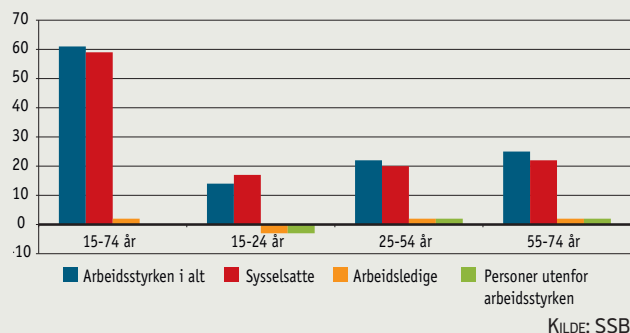
Figur 1:

Syssetning og arbeidsstyrke ifølge AKU. Sesongjusterte tall 1 000 personer.

KILDE: SSB

Figur 2:
Endringer i befolkning i yrkesaktiv alder etter arbeidsstyrkestatus. 1 000 personer. 1. kvartal 2011 - 1. kvartal 2012.

folkningsveksten i de ulike aldersgruppene bidro til en vekst i arbeidsstyrken. For aldersgruppen 15 til 24 år var økningen i antall personer i arbeidsstyrken større enn befolkningsveksten, slik at antall personer utenfor arbeidsstyrken i denne aldersgruppen falt i denne perioden. Dette illustrerer at i tillegg til veksten i befolkningen i arbeidsfør alder, påvirkes utviklingen i arbeidsstyrken av yrkesdeltakelsen for de ulike aldersgruppene.

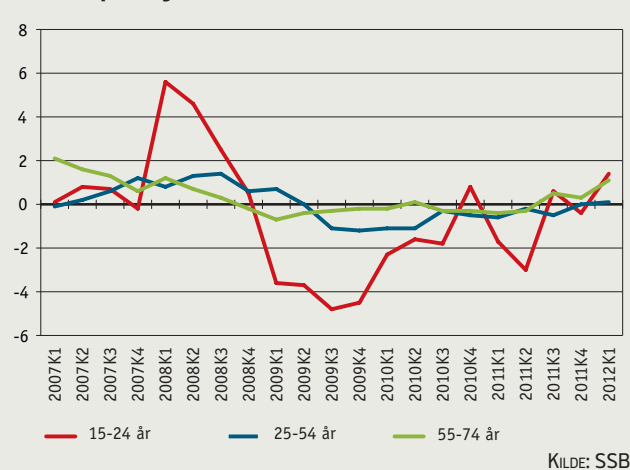
Yrkesdeltakelsen angir antall personer i arbeidsstyrken som andel av befolkningen i arbeidsfør alder, og det kan være store forskjeller i deltakelsesraten mellom de ulike aldersgruppene. I første kvartal 2012 var yrkesfrekvensene for aldersgruppene 15 til 24 år, 25 til 54 år og 55 til 74 år på henholdsvis 56, 87 og 50 prosent. Blant de yngste og eldste aldersgruppene er deltakelsesraten lavere. Flere unge er utenfor arbeidsstyrken på grunn av utdanning, mens det blant de eldste er flere alders- og uførepensjonister enn i aldersgruppen 25 til 54 år. Figur 3 viser den årlige endringen i yrkesdeltakelsen i prosentpoeng for

disse tre aldersgruppene fra første kvartal 2007 til første kvartal 2012. Yrkesfrekvensen for aldersgruppen 15 til 24 år har variert klart mer enn for de andre to aldersgruppene. I 2009, da yrkesdeltakelsen gikk ned for alle aldersgruppene, gikk den ned med nesten 5 prosentpoeng for den yngste aldersgruppen, mens den gikk ned med i overkant av 1,5 og 0,5 prosentpoeng for de to eldste aldersgruppene. Dette viser at konjunktorene påvirker utviklingen i yrkesdeltakelsen blant de yngste i større grad enn det som er tilfellet for de eldste aldersgruppene. Etter å ha skiftet mellom oppgang og nedgang de to siste kvartalene i 2011, økte yrkesfrekvensen for den yngste gruppen med 1,4 prosentpoeng i første kvartal i år. For den eldste gruppen gikk yrkesfrekvensen opp med 1,1 prosentpoeng i første kvartal i år, og dette var den tredje kvartal på rad med økt yrkesdeltakelsen for denne aldersgruppen. I tillegg har yrkesfrekvensen for de mellom 25 og 54 år for første gang siden midten av 2009 ikke gått ned de to siste kvartalene. Da aldersgruppen 25 til 54 år utgjør cirka 55 prosent av befolkning i yrkesaktiv alder,³ påvirker yrkesfrekvensutviklingen for denne gruppen den samlede yrkesdeltakelsen i større grad enn de to andre aldersgruppene.

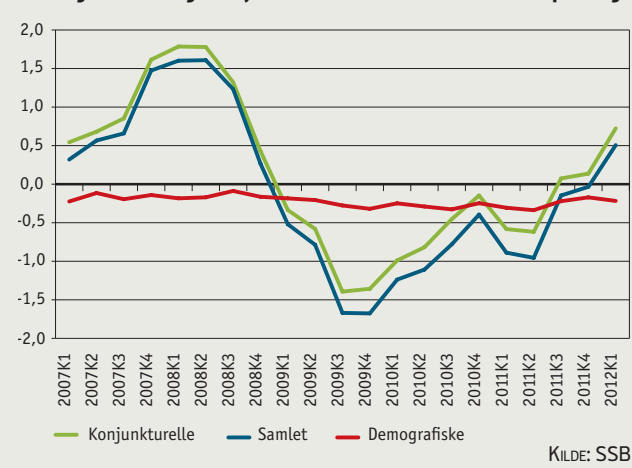
Den samlede yrkesdeltakelsen har vært fallende siden første kvartal 2009. Selv om arbeidsstyrken har vist en positiv årlig vekst siden andre kvartal 2010, stoppet ikke nedgangen i yrkesdeltakelsen før tredje kvartal 2011. I tredje og fjerde kvartal i fjor holdt den seg uendret sammenliknet med samme kvartal året før. I første kvartal i år var den samlede yrkesdeltakelsen på 71,4 prosent, noe som er 0,5 prosentpoeng høyere enn i samme kvartal i fjor. Utviklingen i den samlede yrkesdeltakelsen påvirkes

³ Ifølge AKU-tall for første kvartal 2012.

Figur 3:
Årlig endring i yrkesdeltakelsen etter alder. Prosentpoeng.

Figur 4:
Årlig endring i samlet yrkesdeltakelse og bidrag fra demografiske og konjunktuelle forhold. Prosentpoeng.

av konjunkturelle og demografiske faktorer. Endringene i yrkesfrekvensene over tid for de ulike aldersgruppene utgjør de konjunkturelle faktorene. For eksempel viser historiske tall at yrkesdeltakelsen for ulike aldersgrupper faller når etterspørsel etter arbeidskraft er lav og ledigheten økende, og at for noen aldersgrupper er denne responsen større. Endringene i alderssammensetning i befolkningen over tid utgjør de demografiske faktorer. For eksempel vil en større andel eldre eller yngre isolert sett medføre en lavere samlet yrkesdeltakelse, siden disse gruppene har en lavere yrkesfrekvens enn gjennomsnittet. En likt fordelt befolkningsvekst, der alle aldersgruppene øker med samme rate, vil derimot ikke medføre noen endring i samlet yrkesdeltakelse, selv om den ville medføre en økning i arbeidsstyrken. I figur 4 vises de årlige endringene i yrkesdeltakelse i perioden fra første kvartal 2007 til første kvartal 2012 dekomponert i konjunkturelle faktorer⁴ og demografiske endringer.⁵ Bidraget fra demografiske faktorer til de årlige endringene i yrkesdeltakelsen har vært stabilt negativt på rundt 0,25 prosentpoeng. Dette gjenspeiler en aldring i befolkningen, da befolkningsveksten denne perioden har vært høyere blant de eldste aldersgruppene. Konjunkturelle faktorer bidro til at yrkesdeltakelsen økte i 2007 og 2008. Fra første kvartal 2009 til og med andre kvartal 2011 har også bidraget fra konjunkturelle faktorer på den årlige endringen i yrkesdeltakelsen vært negativt. De siste to kvartale av 2011 bidro konjunkturelle faktorer positivt til endringen i yrkesdeltakelsen, og dette var første gang siden 2009 at yrkesdeltakelsen ikke falt sammenliknet med året før. I første kvartal i år har det positive bidraget fra konjunkturelle faktorer vært sterkere og bidratt til en økning i den samlede yrkesdeltakelsen på 0,5 prosentpoeng.

STABIL LEDIGHET

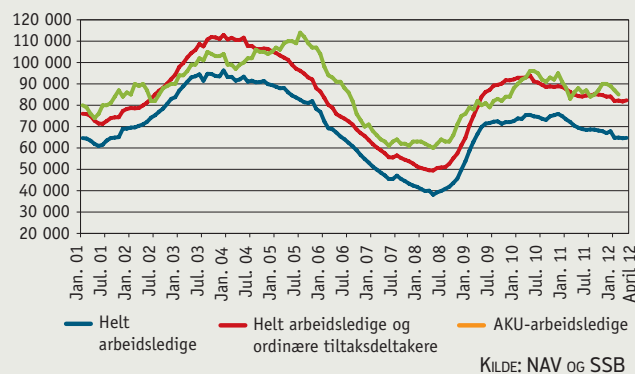
Som figur 5 viser, har antallet helt ledige og bruttoledigheten⁶ vist en nedadgående trend siden desember 2010. Etter en betydelig nedgang i januar, har utviklingen i de sesongjusterte tallene for helt ledige og for bruttoledigheten

⁴ Konjunkturelle bidrag på endret yrkesdeltakelse er beregnet ved å kombinere befolkningstallene for et år med yrkesfrekvensene for året etter for 11 ulike aldersgrupper. Dette gir den arbeidsstyrken for de ulike aldersgruppene som ville oppstått dersom yrkesfrekvensene var det eneste som ble endret fra et år til neste. En summering av arbeidsstyrken for alle aldersgruppene gir samlet arbeidsstyrke, som kombinert med samlet befolkning i yrkesaktiv alder gir den samlede yrkesdeltakelsen slik den ville vært med kun endringene i yrkesfrekvensene.

⁵ Demografisk bidrag er beregnet ved differansen mellom endring i samlet yrkesdeltakelse og endring i yrkesdeltakelsen som skyldes konjunkturelle faktorer.

⁶ Bruttoledigheten er summen av antall helt ledige og ordinære tiltaksdeltakere.

Figur 5:
Utviklingen i antall registrerte helt ledige, summen av helt ledige og ordinære tiltaksdeltakere og AKU-ledige. Sesongjusterte tall.

ten skiftet mellom svak oppgang og svak nedgang de påfølgende tre månedene. Samlet for perioden fra februar til april har antall helt ledige og bruttoledigheten holdt seg stabilt. Dette innebærer en oppbremsning i forhold til perioden fra november til januar, da antallet ledige og bruttoledigheten falt med henholdsvis 5 og 3 prosent.

Ved utgangen av april var det registrert 66 800 helt ledige hos NAV. Dette utgjør 2,6 prosent av arbeidsstyrken. Sammenliknet med april i fjor var det 5 700 færre registrerte helt ledige, en nedgang på 7 prosent. Bruttoledigheten var på 86 700 personer, 3 prosent færre enn i april i fjor.

FÆRRE NYE ARBEIDSSØKERE

Tilgangen av ordinære arbeidssøkere⁷ per virkedag har gått jevnt ned siden i fjor høst når man justerer for normale sesongvariasjoner, men denne tendensen stoppet opp i april, se figur 6. Det var likevel én prosent færre nye arbeidssøkere per virkedag i april enn i januar. Sammenliknet med april i fjor var tilgangen av nye arbeidssøkere også lite endret, med en økning på én prosent.

Blant de helt ledige har det vært en tydeligere nedgang i antallet nye arbeidssøkere. I gjennomsnitt for perioden februar til april var det 10 600 helt ledige som hadde søkt arbeid under 4 uker. Dette er 8 prosent færre enn i samme periode i fjor. Det er særlig blant personer med yrkesbakgrunn fra bygg og anlegg (-15 %), butikk- og salgsarbeid (-12 %), og helse, pleie og omsorg (-9 %) at det var færre nye helt ledige i denne perioden.⁸ Innen barne- og

⁷ Ordinære arbeidssøkere inkluderer helt ledige, delvis ledige, ordinære tiltaksdeltakere og andre arbeidssøkere.

⁸ På grunn av innføring av ny yrkesinndeling siden januar 2012 er endringen fra i fjor kun et estimat. Dette gjelder tall for helt ledige, ordinære tiltaksdeltakere og ledige stillinger fordelt etter yrke.

ungdomsarbeid har det derimot vært en økning i antallet helt ledige som har vært arbeidssøkere under 4 uker på 4 prosent, og blant ledere har økningen vært på 5 prosent.

FÆRRE STILLINGSUTLYSNINGER

Etter å ha økt siden høsten i fjor, begynte tilgangen av nye ledige stillinger per virkedag⁹ å gå ned igjen i februar, når man korrigerer for sesongsvingninger, se figur 6. I løpet av tremånedersperioden fra februar til april falt antallet stillingsutlysninger per virkedag falt med 9 prosent. I april var tilgangen av nye ledige stillinger per virkedag 21 prosent lavere enn i fjor.¹⁰

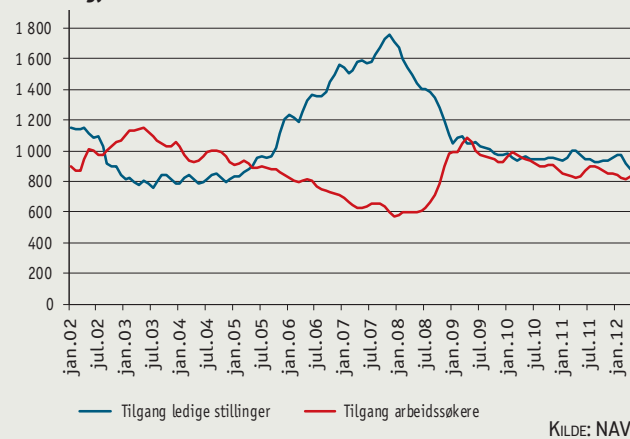
Tilgangen på ledige stillinger per virkedag var i gjennomsnitt 6 prosent lavere i perioden februar til april i år enn i tilsvarende periode i fjor,¹¹ se figur 7. Denne nedgangen gjaldt de fleste yrkesgruppene. Meglere og konsulenter (-17 %) og butikk- og salgsarbeid (-15 %) er yrkene

⁹ Dette gjelder stillinger utlyst i media, registrert av arbeidsgiver på nav.no eller meldt til NAV.

¹⁰ På grunn av ulik plassering av påske i 2011 og i 2012 i NAVs statistikk, kan den årlige nedgangen i tilgangen på ledige stillinger i april i år være overestimert, selv når man korrigerer for virkedager.

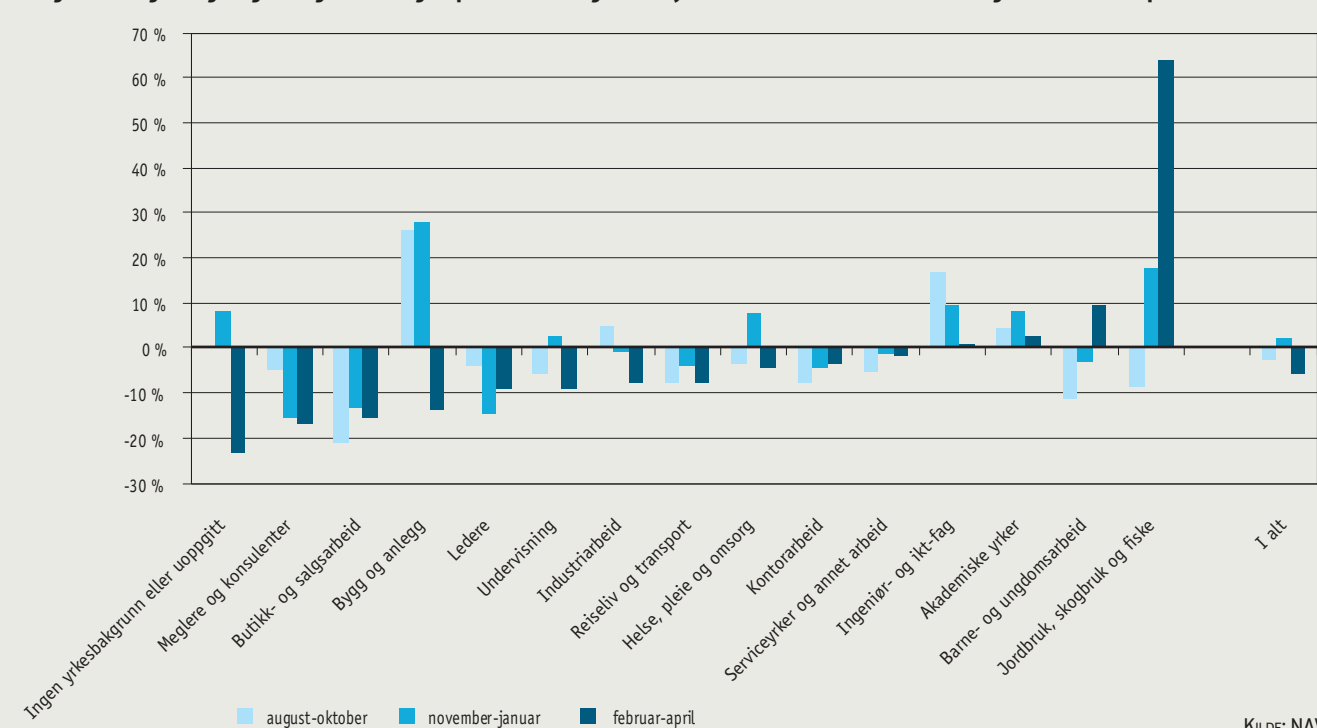
¹¹ Ved å benytte gjennomsnittet for februar, mars og april, jevnes noe av effekten av ulik påskeplasseringen. Imidlertid bør den årlige endringen fortsatt brukes med varsomhet.

Figur 6:
Tilgang ledige stillinger per virkedag.
Tilgang ordinære arbeidssøkere per virkedag.
Sesongjusterte tall. Trend.

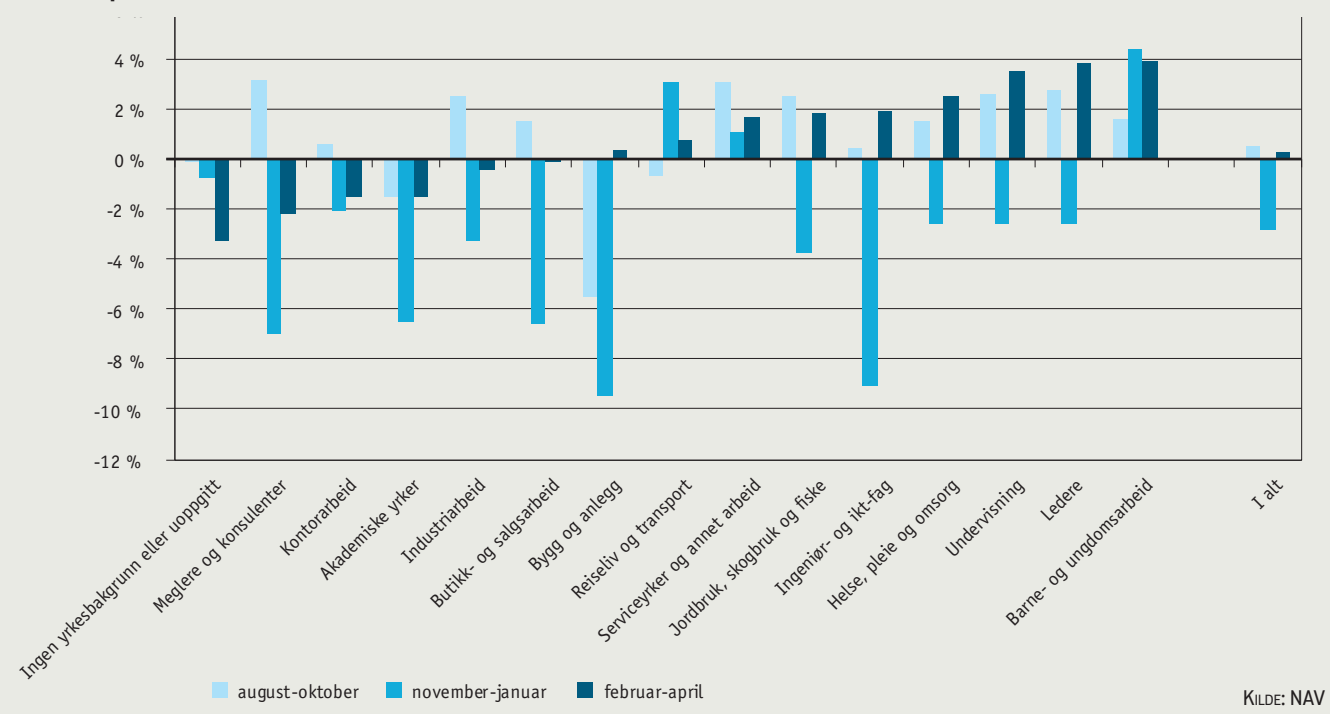

som hadde den største nedgangen. I denne perioden falt også etterspørselen etter bygge- og anleggsarbeidere, med 14 prosent færre stillingsutlysningene enn i samme periode året før. Denne nedgangen fulgte etter en betydelig vekst i tilgangen på ledige stillinger for denne yrkesgruppen de to foregående tremånedersperiodene. Når man ser på hvilke yrker som etterspørres, er det barne- og ungdomsarbeid (9 %), akademiske yrker (2 %) og ingeniør og

Figur 7:
Årlig endring i tilgang ledige stillinger per virkedag etter yrke. Tremåneders snitt. August 2011 – april 2012.

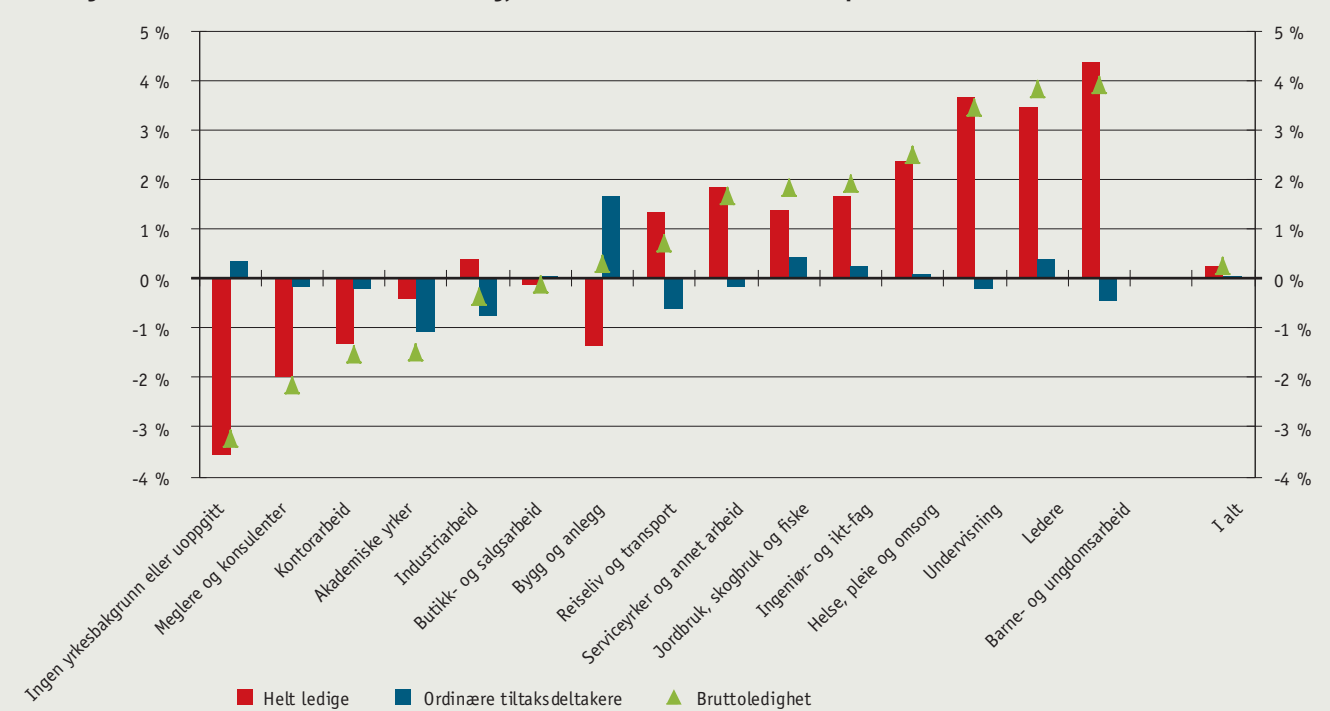

Figur 8:
Prosentvis endring i bruttoledigheten etter yrke i løpet av tremånedersperioder. Sesongjusterte tall. August 2011 - april 2012.

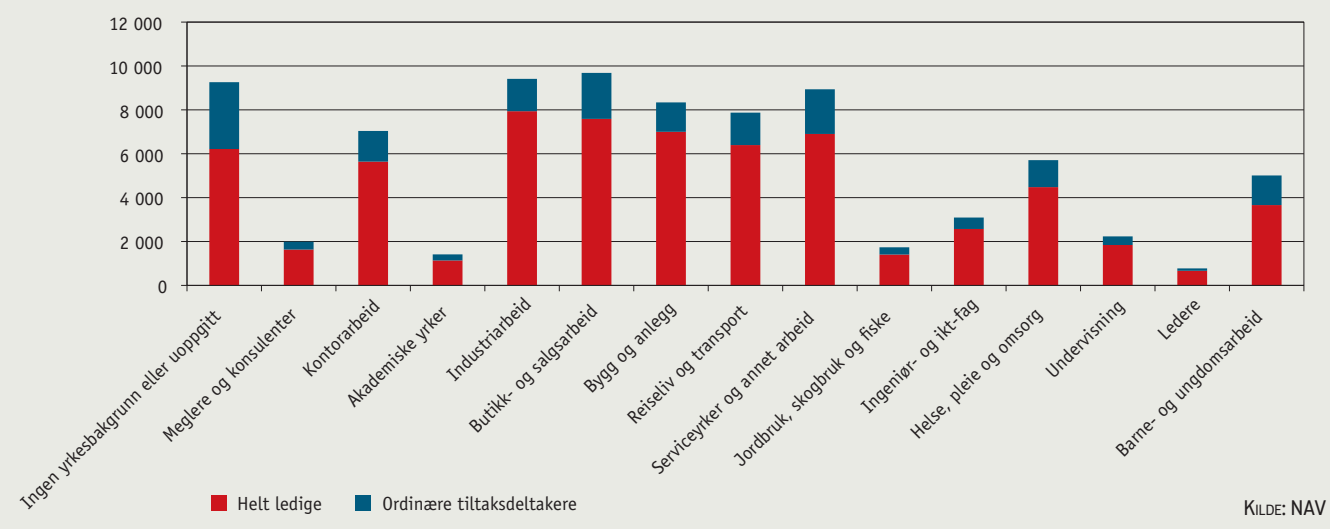
KILDE: NAV

Figur 9:
Prosentvis endring i bruttoledigheten etter yrke, dekomponert endringen i antall helt ledige og endringen i antall tiltaksdeltakere. Sesongjusterte tall. Februar 2012 - april 2012.

KILDE: NAV

Figur 10:
Bruttoledighet etter yrke. Sesongjusterte tall. April 2012.

KILDE: NAV

ikt-fag (1 %) som har hatt økt tilgang på ledige stillinger denne perioden. I tremånedersperioden fra februar til april i år ble det utlyst 64 prosent flere nye stillinger innen jordbruk, skogbruk og fiske enn det som var tilfellet i tilsvarende periode i fjor. Jordbruk, skogbruk og fiske er imidlertid en svært liten gruppe. Selv små endringer i absolutte tall kan derfor medføre store prosentvise endringer.

FLERE YRKESGRUPPER OPPLEVER OPPGANG I LEDIGHETEN

Etter en klar nedgang fra november i fjor til januar, har både antall ledige og bruttoledigheten holdt seg nesten uendret fra februar til april, når man justerer for sesongvariasjoner. Ser man på utviklingen i bruttoledigheten etter yrke, viser figur 8 store forskjeller mellom de ulike yrkesgruppene i denne perioden. Den sesongjusterte bruttoledigheten økte mest fra februar til april for barne- og ungdomsarbeidere (4 %), ledere (4 %), innen undervisning (3 %) og helse, pleie og omsorg (2 %). Felles for disse fire yrkesgruppene er at bruttoledigheten i april også var høyere enn ni måneder tidligere.¹² Innen barne- og ungdomsarbeid har bruttoledigheten økt gjennom hele perioden, og var i april 10 prosent høyere enn i juli i fjor.¹³

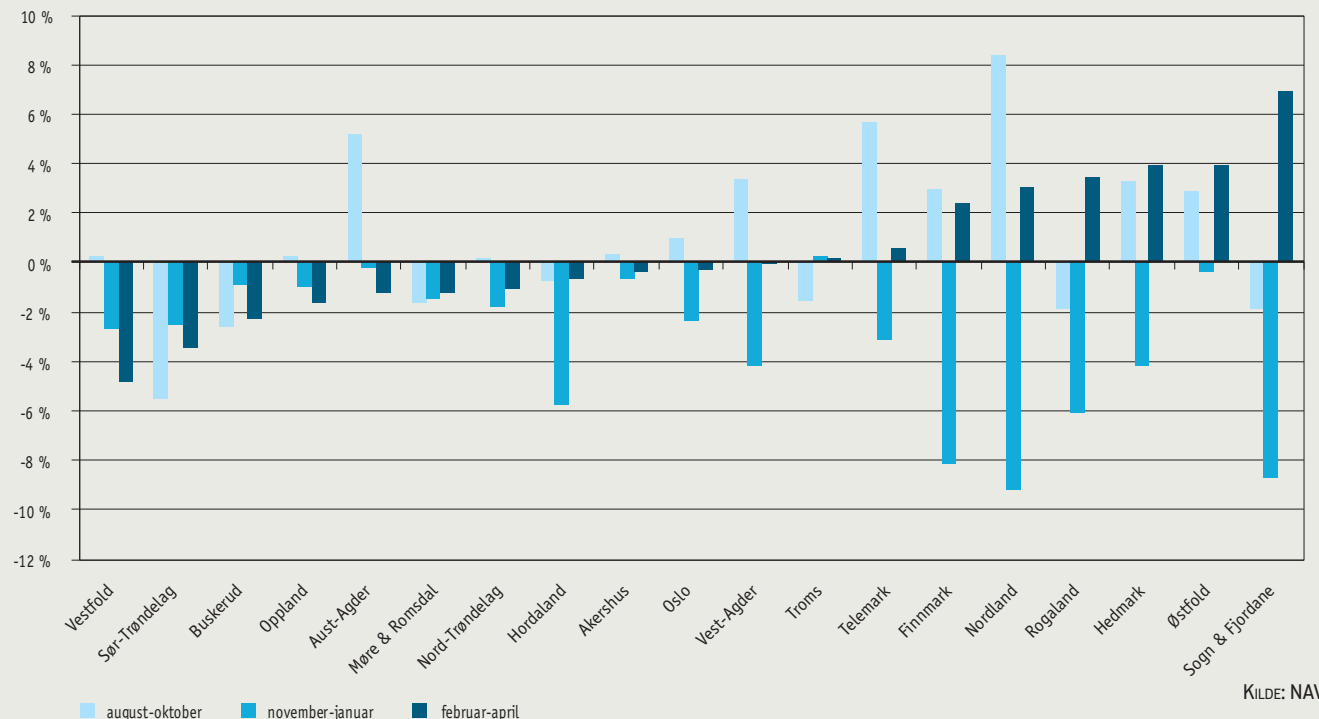
¹² Den samlede prosentvise endringen i bruttoledigheten for de ni månedene fra august til april beregnes ved å summere endringene i hver av de tre tremånedersperiodene som er vist på figur 8. For eksempel, innen barne- og ungdomsarbeid er endringen i bruttoledigheten fra og med august til april på 10 %, som er summen av 2 % endring fra august til oktober, 4 % fra november til januar, og 4 % fra februar til april.

Bruttoledigheten økte også noe innen ingeniør og ikt-fag (2 %) fra februar til april, og var nesten uendret innen bygg og anlegg, etter en stor nedgang for begge yrkesgruppene i løpet av den foregående tremånedersperioden. Bruttoledigheten har imidlertid gått ned for noen yrker. Fra februar til april var fallet i den sesongjusterte bruttoledigheten størst for personer uten (eller uoppgitt) yrkeserfaring (-3 %), meglere og konsulenter (-2 %), kontorarbeid (-2 %), og akademiske yrker (-1 %). Denne nedgangen var imidlertid svakere enn i den foregående tremånedersperioden for de siste tre yrkesgruppene.

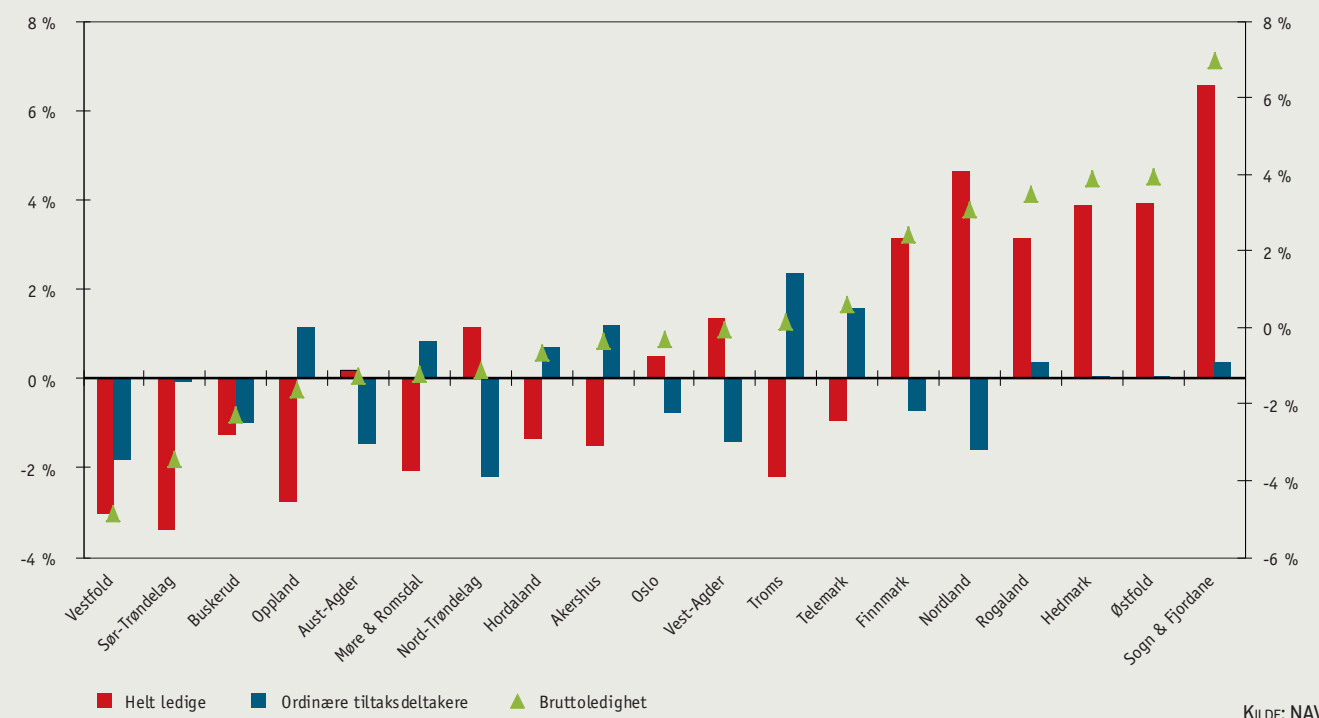
Bruttoledigheten er, som tidligere nevnt, summen av antall helt ledige og ordinære tiltaksdeltakere. I figur 9 vises det hvordan utviklingen i disse to størrelser har bidratt til endringen i den sesongjusterte bruttoledigheten etter yrke fra februar til april. Bruttoledigheten økte for de fleste yrkesgruppene, og det var hovedsakelig en oppgang i antall ledige som var årsaken, mens antall tiltaksdeltakere varierte lite i løpet av denne perioden. Bygg og anlegg var unntaket der bruttoledigheten hadde en liten oppgang fra februar til april på grunn av flere tiltaksdeltakere, tross en nedgang i antall helt ledige. Innen

¹³ Innføringen av ny yrkesinndeling i NAVs statistikk i januar 2012 kan være en av årsakene til at vi nå ser en økning i ledigheten innen barne- og ungdomsarbeid. I fjor besto denne yrkesgruppen av de to undergruppene barne- og ungdomsarbeidere og liknende, samt dagmammaer, praktikanter og liknende. I den nye yrkesklassifiseringen består denne gruppen av undergruppene barnehage- og fritidsassistenter mv., samt skoleassistenter. Denne endringen kan ha medført at flere av de ledige nå ser "sitt" yrke i gruppen barne- og ungdomsarbeidere, mens de tidligere ikke fant det. Det kan i så fall forklare økningen i ledigheten blant barne- og ungdomsarbeidere det siste året, i tillegg til at det kan forklare en del av nedgangen i gruppen ingen yrkesbakgrunn eller uoppgitt, hvor flere av disse kanskje havnet tidligere da de ikke fant yrket sitt i andre kategorier.

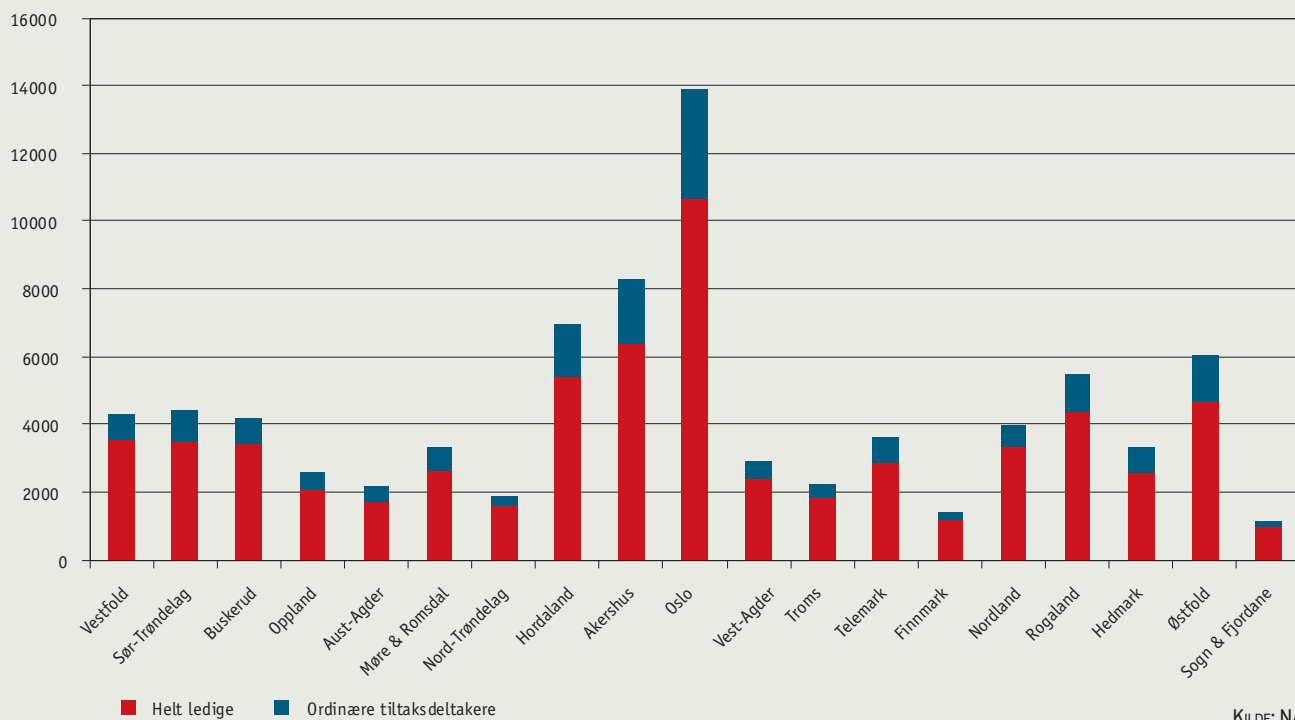
Figur 11:
Prosentvis endring i bruttoledigheten etter fylke i løpet av tremånedersperioder. Sesongjusterte tall. August 2011 - april 2012.

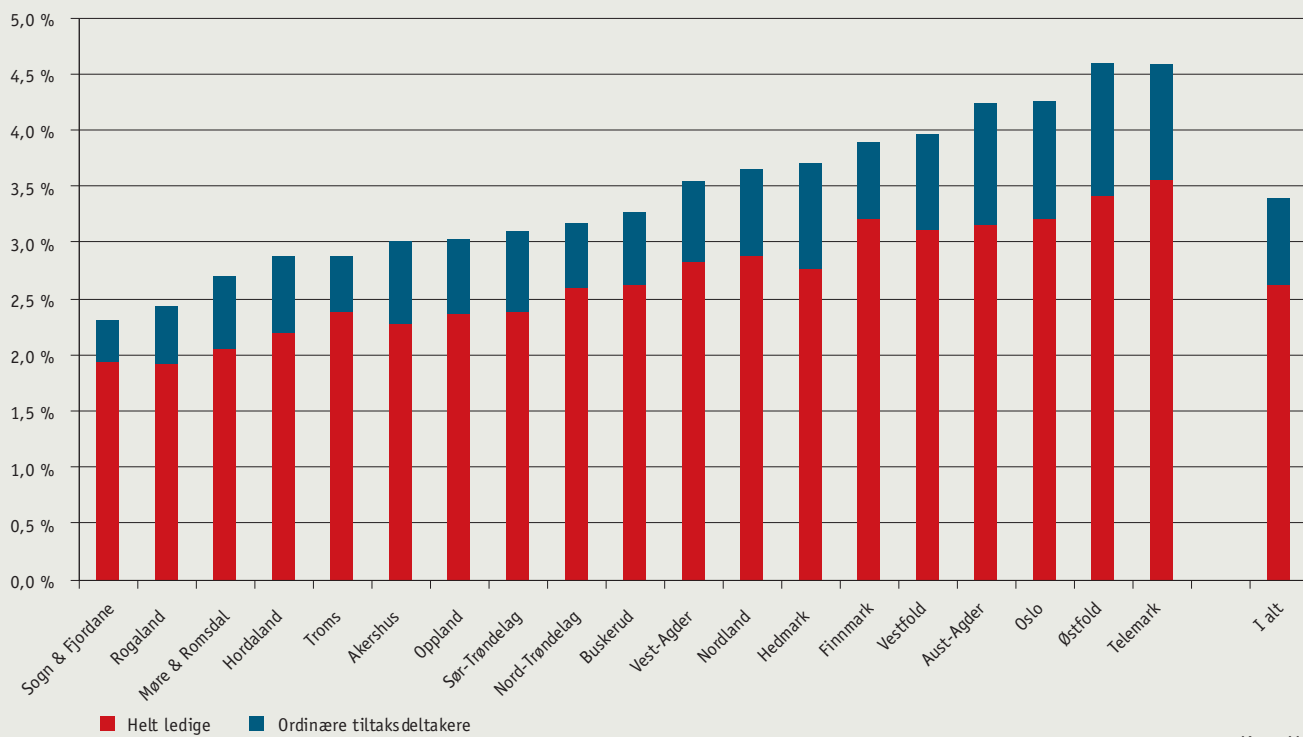
Figur 12:
Prosentvis endring i bruttoledigheten etter fylke, dekomponert endringen i antall helt ledige og endringen i antall tiltaksdeltakere. Sesongjusterte tall. Februar 2012 - april 2012.

Figur 13:
Bruttoledighet etter fylke. Sesongjusterte tall. April 2012.

Figur 14:
Registrert ledige og tiltaksdeltakere i prosent av arbeidsstyrken. Gjennomsnitt for februar 2012 – april 2012.

industriarbeid, akademiske yrker og kontorarbeid falt både antall ledige og tiltaksdeltakere i denne perioden.

Antall registrerte ledige og ordinære tiltaksdeltakere, justert for sesongvariasjoner, var i april høyest innen butikk- og salgsarbeid, industriarbeid og serviceyrker og annet arbeid, se figur 10. Personer uten yrkeserfaring (eller uoppgitt) utgjorde også en stor andel av bruttoledigheten, og var gruppen med størst andel tiltaksdeltakere i april.

LEDIGHETEN ØKER I FLERE FYLKER

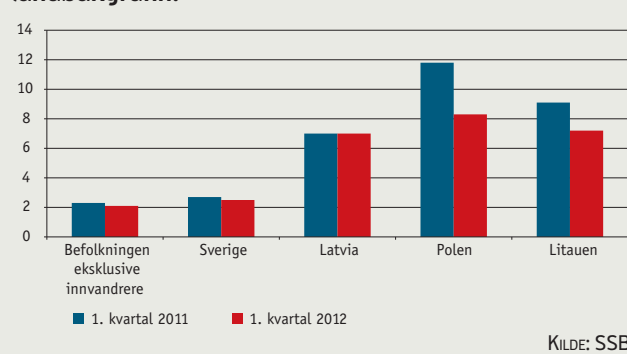
Som figur 11 viser, er det også store fylkesvise forskjeller i utviklingen av den sesongjusterte bruttoledigheten fra februar til april. I denne perioden er det flere fylker som har hatt en oppgang i bruttoledigheten, mens den hadde falt i nesten alle fylkene fra november til januar. Bruttoledigheten økte mest fra februar til april i Sogn og Fjordane (7 %), i Østfold og Hedmark (4 %), og i Rogaland og Norland (3 %). I figur 12 har vi også dekomponert endringen i bruttoledigheten per fylke i bidragene fra endringene i antall tiltaksdeltakere og helt ledige. I de fem fylkene hvor bruttoledigheten økte mest fra februar til april, forble antall tiltaksdeltakere uendret eller gikk ned, slik at hele økningen i bruttoledigheten kom av en økning i antall ledige. I mange fylker har bruttoledigheten falt i denne perioden. Nedgangen var størst i Vestfold, hvor bruttoledigheten falt med 5 prosent, fulgt av Sør-Trøndelag med en nedgang på 3 prosent, og Buskerud med en nedgang på 2 prosent. Figur 12 viser at i disse fylkene har både et fall i antall ledige og tiltaksdeltakere bidratt til lavere bruttoledighet i denne perioden. Selv om utviklingen i bruttoledigheten har variert mellom fylkene, var andelen tiltaksdeltakere ganske likt. I april var antall tiltaksdeltakere som andel av bruttoledigheten på mellom 18 og 23 prosent i alle fylkene, se figur 13.

Ledigheten i perioden februar til april i gjennomsnitt var lavest i Sogn og Fjordane og Rogaland, (1,9 %), mens den var høyest i Østfold (3,5 %) og Telemark (3,6 %).

NEDGANG I LEDIGHETEN BLANT INNVANDRERE FRA DE NYE EU-LANDENE

Siden 2006 har arbeid vært den viktigste årsaken til innvandring blant ikke-nordiske statsborgere. Den høye arbeidsinnvandringen falt sammen med en sterk oppgang i norsk økonomi som nådde toppen i 2008, og nettoinnvandringen økte kraftig i denne perioden. Da etterspørselen etter arbeidskraft falt som følge av finanskrisen, gikk arbeidsinnvandringen fra land utenfor Norden ned med nesten 30 prosent. Denne nedgangen ble reversert i 2010. Antallet ikke-nordiske borgere som oppga arbeid som

Figur 15:
Ledighet i prosent av arbeidsstyrken, etter landbakgrunn.

innvandringsgrunn i 2010 endte på 23 800, som er det høyeste nivået registrert til nå. Over to tredjedeler av disse kom fra de nye EU-landene i Øst-Europa,¹⁴ som siden 2006 har utgjort den største gruppen innvandrere.

Nettoinnvandringen har vist den samme tendensen som arbeidsinnvandringen, og etter å ha gått tilbake i 2009, økte på nytt i 2010. I fjor ble nettoinnvandringen på 47 900 personer, den høyeste som har hittil blitt registrert. Nettoinnvandringen sto for 71 prosent av befolkningsveksten i Norge i fjor, som ble på 65 500, også den høyeste noensinne. Europeiske statsborgere utgjorde nesten tre fjerdedeler av nettoinnvandringen. Ser man på enkelte land, var de største gruppene med hensyn til nettoinnvandring i 2011 polakker, litauere, svensker og latviere. Det har vært en stor relativ vekst i innvandringen fra land i Sør-Europa, som for eksempel Spania og Hellas, men nivåene er fortsatt lave.

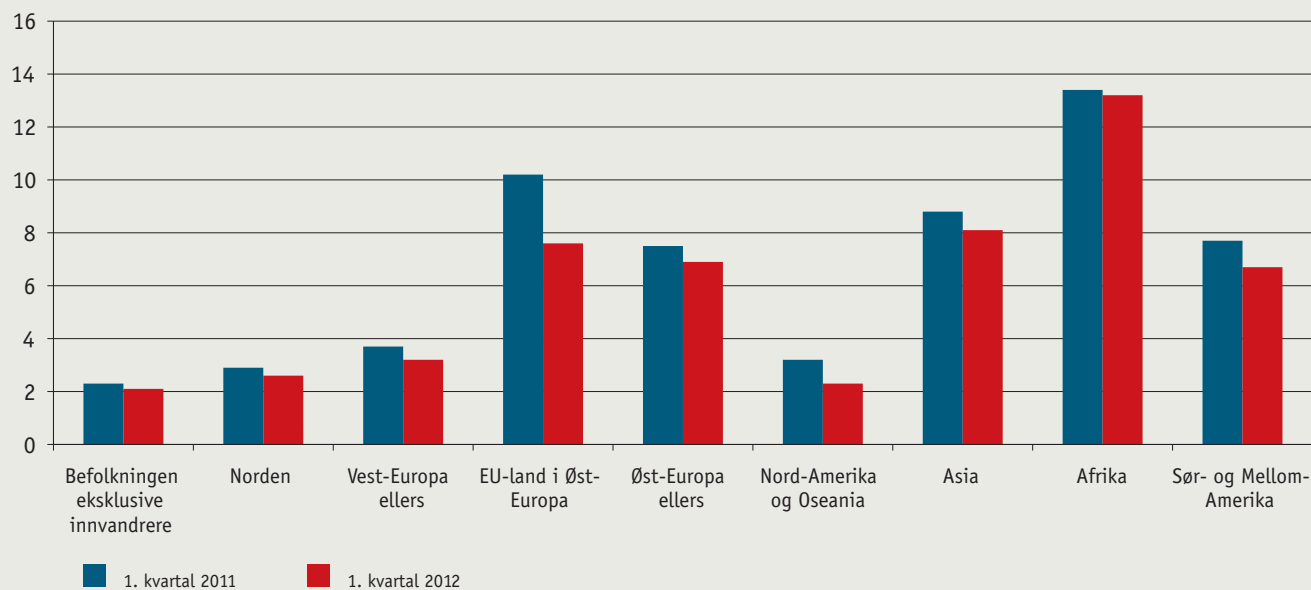
Figur 15 viser ledigheten i prosent av arbeidsstyrken blant personer fra de viktigste landene når det gjelder arbeidsinnvandring. Ifølge tall fra SSB¹⁵ var ledigheten i første kvartal i år lavere enn i første kvartal i fjor, med unntak av latviere, som hadde uendret ledighet. Fortsatt var ledigheten blant personer fra Polen, Litauen og Latvia klart høyere enn for befolkningen eksklusive innvandrere, noe som må sees i sammenheng med at hovedtyngden av polakker og baltene har yrkesbakgrunn fra industri- og bygge- og anleggsvirksomheten, der ledigheten er høyere enn gjennomsnittet. Samtidig har ledigheten innen industriarbeid og bygge- og anleggsyrker falt kraftigere enn gjennomsnittet i løpet av denne perioden. Dette gjenspeiles også i en sterkere nedgang i ledigheten spesielt blant polakker. Utviklingen i ledigheten blant svenskene har vært

¹⁴ I 2004 ble de følgende ti østeuropeiske landene nye medlemmer i EU: Polen, Litauen, Slovakia, Latvia, Romania, Estland, Bulgaria, Tsjekkia, Ungarn og Slovenia.

¹⁵ SSB har koblet NAVs tall over registrerte ledige med opplysninger over landbakgrunn. En person er definert som innvandrer når personen er født i utlandet og har utenlandske foreldre.

Figur 16:

Ledighet i prosent av arbeidsstyrken, etter landsbakgrunn og verdensregion.

KILDE: SSB

nokså lik den for befolkningen eksklusive innvandrere, siden deres yrkesfordeling er også lik befolkningen forøvrig.

Som figur 16 viser, falt ledigheten for innvandrere fra samtlige verdensregioner mellom første kvartal 2011 og første kvartal 2012. Ledighetsprosenten er fremdeles høyere for alle innvandrere enn for befolkningen uten innvandrere. For innvandrere fra de nye EU-landene i Øst-Europa har ledighetsprosenten gått ned med 2,6 prosentpoeng fra første kvartal 2011, noe som må sees i sammenheng med den store nedgangen i ledigheten for polakker denne perioden.

FORTSATT NOE NEDGANG I SYKEFRAVÆRET

Etter markante svingninger i sykefraværet i 2009 og 2010, ser det nå ut til å ha stabilisert seg på et relativt lavt nivå sett i forhold til den tolvårsperioden vi har sammenliknbar statistikk for. Når vi tar utgangspunkt i årsstatistikk, var det en svak nedgang i det totale sykefraværet (legemeldt og egenmeldt) fra 6,8 prosent i 2010 til 6,7 prosent i 2011. Ser vi derimot bare på fjerde kvartal, var nedgangen større: Fra 7,0 prosent i fjerde kvartal 2010 til 6,5 prosent i fjerde kvartal 2011. Utviklingen var noe bedre for menn og privat sektor enn for kvinner og offentlig sektor.

Økt bruk av gradert sykmelding er et sentralt tiltak i den nye IA-avtalen. Andelen graderte sykefraværstilfeller

fortsatte å øke i 2011, og bidro dermed til nedgangen i sykefraværet. I fjerde kvartal 2011 var andelen på 22,8 prosent, mot 20,0 prosent i fjerde kvartal 2010. Avviklingen av ordningen med aktiv sykmelding 1. juli 2011 er trolig en medvirkende årsak til dette, siden mange av dem som ellers ville hatt aktiv sykmelding kan ha fått gradert sykmelding i stedet.

Sykefraværet var noe lavere i 2011 enn i 2001, året da IA-avtalen første gang ble inngått. Nedgangen er imidlertid mindre enn målet på 20 prosent, som uttrykt i delmål 1. Ser vi på årstallene, var det en nedgang på 9,5 prosent fra 2001 til 2011. Hele denne nedgangen gjelder det legemeldte sykefraværet, mens det egenmeldte fraværet har økt svakt i perioden, noe som kan forklares med utvidet egenmeldingsperiode for ansatte i IA-virksomheter.

Reduksjonen i antall mottakere av arbeidsavklaringspenger som ble observert i annet halvår 2011, fortsatte i første kvartal i år. I mars 2012 var det 169 000 mottakere av arbeidsavklaringspenger, som er 6 500 eller 3,7 prosent færre enn i mars 2011. I løpet av første kvartal var det en nedgang på 2 900 mottakere.¹⁶ Noe av årsaken til nedgangen er at en del arbeidsavklaringspenger-mottakere som tidligere mottok tidsbegrenset uførestønning, har fått innvilget uførepensjon.

Det har vært en tilsvarende, men noe svakere nedgang i gruppen av personer registrert med nedsatt arbeidsevne

¹⁶ Tallene er ikke justert for sesongvariasjoner.

totalt. I mars 2012 var 213 000 personer registrert med nedsatt arbeidsevne. Dette er 5 200 eller 2,4 prosent færre enn i mars 2011. I løpet av første kvartal var det en nedgang på 2 600 personer.

Den økte overgangen fra arbeidsavklaringspenger til uførepensjon blant tidligere mottakere av tidsbegrenset uførestønad, har bidratt til en større økning i antall uførepensjonister enn det som har vært tilfellet de siste årene. I mars 2012 mottok 311 200 personer uførepensjon. Dette er 8 800 eller 2,9 prosent flere enn i mars 2011, mens økningen fra desember 2010 til desember 2011 var på 5 600, og fra september 2010 til september 2011 på 3 100. Andelen av befolkningen i alderen 18-67 år som mottar uførepensjon, økte dermed fra 9,5 prosent i mars 2011 til 9,7 prosent i mars 2012. Uføreandelen økte i alle aldersgrupper mellom 25 og 60 år, men økningen var større for kvinner enn for menn.

UTVIKLINGEN I INTERNASJONAL ØKONOMI

Statsgjeldskrisen i eurosonen skaper fortsatt usikkerhet i de internasjonale finansmarkedene. Etter at Hellas fikk innvilget en ny hjelpepakke og dermed unngikk konkurs i mars, har oppmerksomheten vendt seg mot Spania og Italia. Ved å låne ut penger til en lav rente til europeiske banker, bidro Den europeiske sentralbanken (ESB) mot slutten av 2011 til at statsrentene i disse landene falt til et mer bærekraftig nivå. Som følge av lånene fra ESB økte bankenes kjøp av statsobligasjoner fra disse landene. Dette førte til lavere statsrenter for de gjeldsutsatte landene i Sør-Europa. Nedgangen i statsrentene ble imidlertid ikke langvarig. Selv om disse landene gjennomfører store kutt og innstramminger i de offentlige budsjettene, har de de siste to månedene på nytt opplevd økte renter på sine statsobligasjoner.

Produksjonsveksten i eurosonen avtok i løpet av fjoråret, og endte med et fall i bruttonasjonalproduktet (BNP) på 0,3 prosent i fjerde kvartal. En nedgang i både det private konsumet og bruttoinvesteringene på 0,5 prosent bidro til dette fallet, ifølge sesongjusterte tall fra Eurostat. BNP gikk ned i søreuropeiske land som Spania og Italia, hvor det er foretatt kraftige innstramminger i statsfinansene, men også i nordeuropeiske land som hittil har drevet veksten i eurosonen opp, Tyskland inkludert. Også i Storbritannia var det en nedgang i produksjonen i fjerde kvartal, og i Sverige var fallet på hele 1,1 prosent. Sysselsettingen i eurosonen falt med 0,2 prosent i både tredje og fjerde kvartal 2011. Arbeidsledigheten fortsetter å øke, og var på 10,9 prosent i mars i år. Ledigheten var enda høyere for personer under 25 år, med 22,1 prosent i eurosonen og over 50 prosent i både Spania og Hellas. Etter å ha vist en nedadgående trend siden i fjor høst, økte industriproduk-

sjonen i eurosonen i februar med 0,5 prosent. Ordretilgangen til industrien gikk imidlertid ned i både januar og februar, noe som tyder på et fortsatt fall i produksjonen framover.

I USA tiltok veksten i bruttonasjonalproduktet i løpet av 2011. Fra en produksjonsvekst på 0,4 prosent i første kvartal målt i årlig rate, økte USAs BNP med 3,0 prosent i fjerde kvartal. Ifølge foreløpige estimater var veksten i første kvartal 2012 igjen noe svakere, på 2,2 prosent målt i årlig rate. Det er fortsatt positive tegn i den økonomiske utviklingen i USA. Det private forbruket har vært økende de siste fire kvartaler. Det vokste i første kvartal i år med 2,9 prosent målt i årlig rate, og var det viktigste bidraget til BNP-oppgangen. En økning i boliginvesteringene på 19,1 prosent i forhold til første kvartal i fjor bidro også til BNP-veksten, og tyder på en bedring i det amerikanske eiendomsmarkedet. Bruttoinvesteringene i fast realkapital viste derimot en betydelig nedgang. I tillegg fortsatte offentlig konsum og investeringer å falle i første kvartal i år, og dette var sjette kvartal på rad med kutt i offentlig utgifter. Sysselsettingen i USA har økt i halvannet år nå, selv om veksten avtok i mars og april i år. Arbeidsledigheten har fortsatt å falle, og var i april på 8,1 prosent av arbeidsstyrken. Tilliten til økonomien hos amerikanske forbrukere gikk litt ned i mars og april. Et litt mer pessimistisk syn på utsiktene på arbeidsmarkedet og høyere mat- og bensinpriser bidro til denne nedgangen. På en annen side økte USAs ledende indikator¹⁷ for sjette måned på rad i mars, noe som tyder på fortsatt vekst de nærmeste månedene og muligens en styrket oppgang i andre halvår.

OECDs ledende økonomiske indikatorer, som gir et anslag på konjunkturutviklingen det neste halvåret, pekte mot slutten av fjoråret på en oppbremsing i de fleste OECD-landene samt de største framvoksende økonomiene. Så langt i år har utviklingen i den ledende indikatoren vært noe mer positiv for noen av disse landene. Ifølge den ledende indikatoren fra februar, kan veksten i USA og Japan tilta i andre halvår 2012, noe som hever vekstutsiktene for hele OECD-sonen. For eurosonen tyder indikatoren fra februar på at konjunkturbunnen kan nås i første halvår i år og at veksten kan tilta i andre halvår, noe som er en forbedring i forhold til indikatoren fra tidligere måneder. Det er imidlertid ulike anslag for de største europeiske landene. Indikatoren peker på fortsatt konjunkturedgang i Frankrike og Italia de neste seks månedene. For Tyskland og for Storbritannia tyder indikatoren på at konjunktturene kan snu i løpet av det neste halvåret. Tallene fra februar tyder også på en høyere veksttakt i Russland. For Brasil og India, som har hatt avtakende vekst i 2011, peker indikatoren på et mulig vendepunkt i

¹⁷ Både indikatoren for forbrukertillit og den ledende økonomiske indikatoren for USA er utarbeidet av The Conference Board.

løpet av de neste seks månedene. Den største forbedringen ser vi for Kina, der indikatoren viser tydeligere tegn på en oppgangskonjunktur i andre halvår 2012.

Det internasjonale pengefondet (IMF) offentliggjorde i april en ny prognose for den økonomiske utviklingen i 2012 og 2013. Anslaget for den globale veksten har blitt litt oppjustert og er på 3,5 prosent i år og på 4,1 prosent neste år. I 2011 var veksten på 3,9 prosent. Det nye vekstanslaget for industrilandene innebærer også en oppjustering, hovedsakelig på grunn av bedre utsikter for USA og Japan, men den anslåtte veksten er fortsatt på beskjedne 1,4 prosent i år og 2,0 prosent neste år. Vekstanslaget for eurosonen har også blitt oppjustert, selv om det fortsatt forventes en mild resesjon i år med et fall i BNP på 0,3 prosent. Til neste år forventes det en vekst på 0,9 prosent. Eurosonen er verdensregionen med de dårligste vekstutsiktene i 2012 og 2013. Hovedbegrunnelsen er fortsatt usikkerhet knyttet til stasgjeldskrisen, med høye statsrenter i mange euroland, store kutt i offentlige utgifter, samt ubalansene i banksektoren som fører til lavere tilgang på kreditt. Anslaget for eurosonens to største økonomier, Tyskland og Frankrike, er på henholdsvis 0,6 og 0,5 prosent i år, og på 1,5 og 1,0 prosent neste år. Disse to landene unngår dermed en resesjon i år ifølge IMF, og vil fortsatt være drivkraften for den økonomiske veksten i eurosonen. For Spania anslås det nå en dypere resesjon i år enn først antatt, men ingen ytterligere fall i produksjonen neste år. Resesjonen i Italia forventes derimot å vare ut 2013. Det er igjen de framvoksende økonomiene som bidrar til å trekke den globale veksten opp, selv om en lavere etterspørsel fra industrilandene også vil dempe deres vekstmuligheter. Etter en vekst på 6,2 prosent i fjor, venter IMF at veksten i de framvoksende økonomiene vil bli på 5,7 prosent i 2012 og på 6,0 prosent i 2013. Spesielt er vekstanslaget for Kina fortsatt høy, på over 8 prosent i år og neste år, selv om dette innebærer en oppbremsing i forhold til 2011.

IMF advarer imidlertid mot at det er en risiko for at den globale veksten blir lavere enn dette. Denne risikoen er særlig knyttet til en forverring av statsgjeldskrisen i eurosonen, som kan føre til ytterligere innstramminger i statsbudsjettene og dermed i enda større grad dempe vekstmulighetene i eurolandene. Det knyttes også usikkerhet til statsfinansene i USA og Japan, og om nødvendige tiltak vil bli vedtatt for å redusere gjelden i disse landene på mellomlang sikt. IMF forventer i sin siste prognose en lavere global prisvekst og en nedgang i råvareprisene framover, men anslår at oljeprisen fortsatt vil holde seg høy. Geopolitiske konflikter, som en handelsblokkade av olje fra Iran, vil imidlertid kunne føre til enda høyere oljepriser og legge en demper på den globale produksjonsveksten.

NAV forventer at den økonomiske utviklingen interna-

sjonalt vil bli svak i år og neste år, selv om utsiktene til 2013 er en viss forbedring. I tråd med IMF's prognose forventer vi et fall i produksjonen i eurosonen i 2012. De store budsjettkuttene mange euroland nå gjennomfører er en viktig årsak til dette. Med vedvarende høy arbeidsledighet og dårlig tilgang på kreditt venter vi heller ikke noen vesentlig oppgang i det private konsumet eller investeringene i nærmeste framtid. Om sparetiltakene har de ønskede effektene og budsjettunderskuddene reduseres, kan finanspolitikken innrettes i noe mindre kontraktiv retning neste år, og slik bidra positivt til veksten. Vi forventer en mer positiv utvikling i USA framover, og som nyere ledende indikatorer tyder på, kan produksjonsveksten tilta fra andre halvår i år. Likevel må det foretas offentlige kutt også i USA for å unngå ytterligere vekst i statsgjelden, selv om det fortsatt er usikkert når og hvordan dette vil skje. I tillegg er arbeidsledigheten og gjelden i husholdningene fortsatt høy. Vi regner derfor med at veksten i USA vil bli lavere enn det historiske gjennomsnittet i år og neste år. Europa og USA er Norges viktigste handelspartnere. Utviklingen i disse økonomiene som vi legger til grunn i vår prognose, innebærer en lavere utenlandsk etterspørsel for norske bedrifter.

UTVIKLINGEN I NORGE

Bruttonasjonalproduktet for Fastlands-Norge¹⁸ økte med 2,6 prosent i 2011. Dette tilsvarende den gjennomsnittlige årsveksten for norsk økonomi de siste 30 årene. Sesongjusterte tall fra Nasjonalregnskapet viser at Fastlands-BNP har vokst i ni kvartaler på rad, og at det gikk opp med 0,6 prosent i fjerde kvartal i fjor. Det var bruttoproduktet innen tjenestenæringene som økte mest i fjor, og i fjerde kvartal skyldes to tredjedeler av økningen i Fastlands-BNP veksten i ulike tjenesteytende næringer.

Konsumet i husholdningene økte med 3,8 prosent i 2010, og var en viktig årsak til gjeninnhentingen i Norge. I fjor bremsset veksten i det private konsumet opp, og ble på 2,3 prosent. Det var veksten i tjenestekonsumet som bidro mest til økningen i det private forbruket. Varekonsumet utviklet seg imidlertid ujevnt i 2011, med nedgang i to av fjorårets kvartaler. Veksten i det private forbruket var også lavere enn veksten i husholdningenes disponibel realinntekt, som steg med 4 prosent i fjor, slik at spareparten gikk opp fra 6,3 prosent i 2010 til over 8 prosent i fjor. Vi regner med at spareraten vil holde seg relativt høy i år og neste år, som følge av at husholdningene er forsiktige på grunn av usikkerheten knyttet til utviklingen in-

¹⁸ Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge er lik bruttonasjonalprodukt (BNP) utenom næringene utvinning av olje og naturgass, tjenester knyttet til olje- og gassutvinning, rørtransport og utenriks sjøfart.

ternasjonalt og at de har høy gjeld. Husholdningenes gjennomsnittlige bruttogjeld utgjør nå to ganger disponibel inntekt. Dette er høyere enn noen gang, og høyt også i internasjonal sammenheng. Hovedbidraget til veksten i disponibel inntekt i fjor var en økning i lønnsinntektene til husholdningene på 4,6 prosent justert for prisveksten, noe som er betydelig høyere enn de to foregående årene. Vi antar at lønnsveksten vil bli moderat framover av hensyn til den konkurranseutsatte sektoren, samtidig som inflasjonen vil holde seg lav. Av denne grunn venter vi en økning i reallønnsinntektene til husholdningene i år og neste år. Vi legger til grunn at Norges Bank på bakgrunn av utviklingen internasjonalt og hensynet til kronkursen ikke vil øke styringsrenten før mot slutten av 2012, og at rentenivået fortsatt vil holde seg lavt i 2013. Så langt i år har varekonsumet, som er en god indikator på utviklingen i det private konsumet, vært økende. Det har økt hver måned i første kvartal, og oppgangen i mars var sterkere enn i de to foregående månedene. Sammenliknet med mars 2011 var varekonsumet 5,7 prosent høyere. Årsveksten er dermed høyere enn i januar og februar, og betydelig høyere enn tilsvarende tall for fjorårets siste kvartal. Selv om vi regner med en forholdsvis høy sparing i husholdningene, forventer vi at lave renter, økte reallønnsinntekter og økt aktivitet i norsk økonomi bidrar til at veksten i det private konsumet tar seg opp i 2012 og 2013.

Tall fra Nasjonalregnskapet viser at det var en moderat vekst i konsumet i offentlig forvaltning og i offentlige investeringer i fjor. Veksten ble på henholdsvis 1,5 og 1,3 prosent, som er noe lavere enn hva som ble anslått i Statsbudsjettet for 2012. I Nasjonalbudsjettet 2012 anslås en vekst i offentlig konsum på 1,5 prosent i år og et fall i offentlige investeringer på 2,3 prosent. Handlingsregelen for bruken av oljepenger sier at over tid skal det strukturelle, oljekorrigerte budsjettunderskuddet ikke overskride 4 prosent av Statens pensjonsfond utland, noe som tilsvarer den forventete realavkastningen av fondet. Ettersom den høye oljeprisen medfører en stor vekst i oljeinntektene, er det rom for økt offentlig etterspørsel selv med en bruk av oljepenger som ligger under handlingsregelens fireprosentbane.

Bruttoinvesteringene i fast realkapital gikk opp med 6,9 prosent i fjor, etter å ha falt de to foregående årene. Etter en nedgang i 2010 var det i fjor en betydelig vekst i investeringene i oljevirkosomhet, som økte med 11,4 prosent tross et fall i fjerde kvartal. Dette var et viktig bidrag til veksten i norsk økonomi. I investeringstillingene i første kvartal i år har investeringsanslaget for 2012 blitt ytterligere oppjustert, og er det høyeste som hittil har blitt registrert. Vi antar at fortsatt høy oljepris vil føre til høye oljeinvesteringer også i 2013. Etterspørselen etter investeringsvarer vil derfor være stor, og bidra til produktionsvekst i leverandørindustrien.

Bruttoinvesteringene i Fastlands-Norge økte også i fjor, og etter tre år med nedgang var de 8,2 prosent høyere enn i 2010. En vekst i boliginvesteringene på 22 prosent bidro til dette, selv om veksttakten var noe lavere i andre halvår enn i første. Verdien av ordreservene i bygge- og anleggsnæringen har steget betydelig i løpet av 2011. I fjerde kvartal i fjor var de 30 prosent høyere enn i fjerde kvartal 2010, og hadde passert toppnivået fra andre kvartal 2007. Verdien av ordretilgangen var 32 prosent høyere enn i fjerde kvartal 2010, og var også høyere enn i 2007. Økningen har vært særlig stor innen anleggsprosjekter. Disse tallene tyder på at aktiviteten i bygge- og anleggsnæringen vil fortsette å være høy framover. Foreløpige tall fra SSBs byggearealstatistikk viser samtidig at boligbyggingen har avtatt i løpet av det første kvartalet i år. I perioden fra januar til mars var det en nedgang i igangsatt bruksareal på 17,8 prosent sammenliknet med den samme tremånedersperioden i fjor. Nedgangen i igangsetting av bruksareal til boliger var noe lavere, på 13,8 prosent i forhold til i fjor, mens igangsatt bruksareal til næringsbygg falt med 22,0 prosent. Boligprisene økte i løpet av første kvartal med 3,5 prosent i gjennomsnitt, etter å ha holdt seg stabile i andre halvår i fjor. Sammenliknet med første kvartal 2011, var boligprisene i gjennomsnitt 6,3 prosent høyere. Dette, sammen med høy befolkningsvekst og forholdsvis lave utlånsrenter, tyder på at boliginvesteringene vil fortsette å stige framover. Strengere krav til egenkapital ved huslån vil imidlertid kunne medføre en noe lavere etterspørsel etter boliger, og muligens en oppbremsing i prisoppgangen. Tallene for igangsetting av byggeprosjekter hittil i år tyder på at veksten i boliginvesteringene blir svakere enn i fjor, men vi venter at veksten fortsatt vil holde seg på et høyt nivå i 2012 og 2013.

Oppgangen i bruttoinvesteringene i industrien i fjorårets tre første kvartaler ble nesten reversert i fjerde kvartal, da investeringene falt med 13,2 prosent. Industriinvesteringene i 2011 ble 4,3 prosent høyere enn året før. Det var en tilsvarende utvikling i ordretilgangen og ordreservene i næringen. SSBs ordrestatistikk for industrien viser at ordretilgangen falt i både tredje og fjerde kvartal i fjor, og at også ordreservene falt i fjerde kvartal. Tall for første kvartal 2012 viser at ordretilgangen i industrien gikk ned for tredje kvartal på rad, og at nivået igjen er lavere enn før finanskrisen. Det var nedgangen i hjemmemarkedet som førte til den negative utviklingen i ordretilgangen i forhold til fjerde kvartal i fjor. Ordreservene falt også i første kvartal i år, men var fortsatt høyere enn i første kvartal 2011. Etter den kraftige gjeninnhentingen i andre halvår 2009 og første halvår 2010 har utviklingen i industriproduksjonen vært svakere. I fjor falt bruttoproduktet i industrien i første halvår, men veksten tok seg opp i andre halvår og ble 1,9 prosent høyere enn i 2010. Det var imidlertid en todelt utvikling i industrien. Pro-

duksjonen innen metallvareindustri, maskinindustri og bygging av skip og oljeplattformer hadde en klar oppgang i løpet av fjoråret, noe som kan sees i sammenheng med de høye investeringene i olje- og gassvirksomhet. Eksportrettede næringer, som metallindustri, papir- og papirvareindustri og produksjon av kjemiske råvarer, opplevde derimot en nedgang i produksjonen i 2011. Sesongjusterte tall fra SSBs produksjonsindeks viser at denne tendensen fortsetter i år. Produksjonen i den oljerelaterte industrien økte ytterligere fra fjerde kvartal i fjor til første kvartal i år, mens næringene rettet mot eksportmarkedet fortsatt hadde fallende produksjon. Innen næringsmiddelindustri, som hovedsakelig er rettet mot det norske markedet, var det også en oppgang i produksjonen. Samlet økte industriproduksjonen med 0,4 prosent i denne perioden. Fra mars i fjor til mars i år falt imidlertid industriproduksjonen med 0,8 prosent.

SSBs konjunkturbarometer for første kvartal 2012 bekrefter todeling i industrien. Produsenter av innsatsvarer, som papirindustri, produsenter av kjemiske råvarer og av ikke-jernholdige metaller, som i stor grad retter seg mot eksportmarkedet, meldte om fallende produksjonsvolum, nedgang i sysselsettingen, redusert ordretilgang og fallende priser i det utenlandske markedet. Utsiktene for andre kvartal 2012 var negative eller nøytrale, og noen bedriftsledere vurderte å nedjustere investeringene. Innen trelast- og trevareindustri og metallvareindustri, som i større grad leverer til hjemmemarkedet, var utsiktene på kort sikt positive. Produsenter av investeringsvarer, som maskinindustri, bygging av skip og oljeplattformer og maskinreparasjon og -installasjon meldte om vekst i ordretilgang fra hjemmemarkedet og vekst i sysselsettingen, men om knapphet på kvalifisert arbeidskraft. For andre kvartal 2012 var utsiktene positive, med en oppjustering av investeringsplanene. Produsenter av konsumvarer meldte også om en positiv utvikling, spesielt på grunn av høy innenlandsk etterspørsel etter næringsmidler og drikkevarer. For industrinæringene samlet tyder investeringstillingen for fjerde kvartal 2011 på at investeringsnivået i år vil være om lag uendret i forhold til i fjor. På grunn av den svake utviklingen internasjonalt og anslaget om høye investeringene i petroleumsvirksomheten, forventer vi at de bransjevise forskjellene i industrien vil vedvare i år og neste år.

I fjor falt den samlede norske eksporten med 1,1 prosent. Det var særlig en nedgang i eksport av råolje og naturgass som bidro til dette fallet. Eksport av tradisjonelle varer gikk også ned i fjor som følge av en betydelig nedgang i andre halvår. Handelsoverskuddet målt i løpende priser ble imidlertid rekordhøyt i mars, og var 46 prosent høyere enn i mars i fjor, ifølge tall fra SSB. Hovedårsaken til dette var økt eksportverdi av olje og gass sammenliknet med i fjor. Selv om eksportverdien fra

Fastlands-Norge i mars bare var 1,1 prosent høyere enn året før, var den rekordhøy. Dette til tross for redusert eksportverdi av fisk, kjemiske produkter og metaller.

Fortsatt vekst i sysselsettingen

Vi forventer at veksten i verdensøkonomien vil bli lav i år og neste år. Utsiktene er særlig negative for Europa. Dette vil gi lavere vekstimpulser til deler av norsk industri, og vi legger til grunn en svak utvikling for eksporten. Samtidig ventet vi at høye oljeinvesteringene vil bidra til økt produksjon i leverandørindustrien. Vi forventer også fortsatt vekst i den innenlandske etterspørselen, drevet av høy aktivitet i bygge- og anleggsnæringen og økt privat forbruk. Varehandelen og bygg og anlegg er arbeidsintensive næringer. Økt aktivitet i disse næringene tilsier derfor økt behov for arbeidskraft. Dette, sammen med økt aktivitet hos leverandørene til olje- og gassvirksomhet, forventer vi vil føre til en økning i sysselsettingen i år og neste år. NAV anslår at sysselsettingen vil fortsette å stige, og at veksten blir på 1,8 prosent i 2012 og på 1,6 prosent i 2013. Den årlige veksten i det gjennomsnittlige antallet sysselsatte er høyere i 2012 enn i 2013, selv om vi legger til grunn en forbedring i den økonomiske utviklingen internasjonalt og i Norge. Dette skyldes at sysselsettingen i fjor økte mest mot slutten av året, slik at vi begynte 2012 med klart høyere sysselsetting enn ved starten av 2011. Selv om sysselsettingen nå skulle holde seg stabil på dagens nivå, vil vi likevel få en høyere sysselsetting i gjennomsnitt i 2012 enn i 2011. Vi legger imidlertid til grunn at sysselsettingen vil øke også gjennom 2012, men at veksten vil bli noe lavere enn den var gjennom 2011. I 2013 vil situasjonen være motsatt. Året vil da ikke begynne med en langt høyere sysselsetting enn ved starten av 2012, og selv om vi anslår en høyere sysselsetningsvekst gjennom 2013 enn gjennom 2012, blir endringen i gjennomsnittet lavere.

Arbeidsstyrken fortsetter også å vokse

Befolkningen i Norge økte med 1,3 prosent i fjor. Dette er den høyeste prosentvise veksten som noensinne har blitt registrert. Folketallet steg med 65 600, og innvandringsoverskuddet forklarte 71 prosent av denne oppgangen. Nettoinnvandringen ble på 47 900 i fjor, også det den høyeste som har blitt registrert hittil. En stor andel av innvandringen til Norge er arbeidsinnvandring. NAV ventet at Norges økonomisk særstilling, med forholdsvis lav arbeidsledighet og høyt lønnsnivå sammenliknet med utlandet, vil føre til fortsatt høy arbeidsinnvandring framover. Vi legger derfor alternativet med høy innvandring i Statistisk sentralbyrås befolkningsframskrivninger per juni 2011 til grunn for vår prognose. Dette tilsier at

befolkningen mellom 15 og 74 år vil øke med om lag 65 000 i 2012 og 2013.

Yrkesdeltakelsen har falt siden 2009. Andelen av befolkningen i arbeidsfør alder som melder seg i arbeidsstyrken minket ifølge Arbeidskraftundersøkelsen med 0,5 prosentpoeng til 71,4 prosent i 2011. Denne tendensen vil trolig stoppe i år. I fjorårets to siste kvartaler var det ingen endring i yrkesdeltakelsen, og i første kvartal i år var den 0,5 prosentpoeng høyere enn ett år tidligere. NAV venter at yrkesdeltakelsen for ulike aldersgrupper vil øke etter hvert som etterspørsel etter arbeidskraft tar seg opp. En aldrende befolkning, med en større andel personer mellom 65 og 74 år som har en relativt lav yrkesfrekvens, bidrar imidlertid til å trekke den samlede andelen yrkesaktive ned. NAV anslår at antallet yrkesaktive vil øke med 1,8 prosent i 2012 og med 1,5 prosent i 2013.

Økning i ledigheten i 2012, nedgang i 2013

Utviklingen på arbeidsmarkedet hittil i år har vært bedre enn forventet. I april var det 1 800 færre bruttoledige enn i desember i fjor, når man justerer for sesongvariasjoner. Antallet ordinære tiltaksdeltakere økte med 1 300 i løpet av den samme perioden. Etter en kraftig nedgang i januar, har imidlertid både antall ledige og bruttoledigheten holdt seg stabil de påfølgende tre månedene. Fra februar til april har vi også sett en nedgang i tilgangen på ledige stillinger og at flere yrkesgrupper har opplevd en oppgang i ledigheten, når det korrigeres for sesongvariasjoner. Dette kan tyde på at norske bedrifter nå i større grad merker den svake utviklingen internasjonalt.

I gjennomsnitt for perioden fra januar til april var den sesongjusterte bruttoledigheten på 82 100. De svake konjunktorene internasjonalt, og spesielt i Europa, vil påvirke utviklingen i Norge også, og føre til en nedgang i sysselsettingen i eksportrettede næringer og deres underleverandører. Av samme grunn venter vi at den samlede sysselsettingen i løpet av 2012 vil øke i en lavere takt enn det som var tilfellet mot slutten av fjoråret, og lavere enn veksttaket vi anslår for arbeidsstyrken. Vi forventer altså at bruttoledigheten vil øke utover 2012, og at det i gjen-

nomsnitt vil være 84 000 personer registrert som helt ledige eller tiltaksdeltakere i år. I 2013 venter vi at den økonomiske veksten vil ta seg noe opp både i Europa og resten av verden, og at sysselsettingsveksten i Norge tiltar. Vi forventer derfor at bruttoledigheten igjen vil gå noe ned i 2013, og bli på 85 000 i gjennomsnitt. At det årlige gjennomsnittet i bruttoledigheten i 2013 går litt opp til tross for nedgangen i de sesongjusterte tallene, skyldes at vi går inn i 2013 med et overheng i ledigheten. Det vil si at den sesongjusterte bruttoledigheten på slutten av 2012 er høyere enn gjennomsnittet i 2012. Ved å legge til grunn et uendret tiltaksnivå, slik at antallet registrerte helt ledige endres i takt med bruttoledigheten, blir den registrert ledigheten da på 66 000 i gjennomsnitt i 2012 og 67 000 i 2013.

Det er fortsatt usikkerhet knyttet til statsgjeldskrisen i eurosoneen. Hellas unngikk konkurs i mars og fikk nedskrevet deler av sin gjeld. Valget i Hellas den 6. mai gjorde imidlertid at regjeringspartiene mistet sitt flertall, og har økt usikkerheten om Hellas blir værende i eurosoneen eller ikke. De siste to månedene har i tillegg statsrentene i Spania og Italia økt på nytt, noe som tyder på at markedet fortsatt er i tvil om disse landene klarer å betjene sin gjeld.

Statsgjeldsproblemer angår ikke bare euroområdet. I land som Storbritannia, USA og Japan er nivået på den offentlige gjelden ikke bærekraftig, selv om markedene fortsatt låner til disse landene uten å kreve ekstra risikopåslag. Vi har lagt til grunn i vår prognose at statsgjeldsproblemene i eurosoneen og andre land løses uten at vi får en ny bankkrise. I det motsatte tilfellet vil de økonomiske utsiktene internasjonalt og for Norge bli vesentlig forverret, og ledigheten høyere enn det vi nå anslår.

Arbeidsledigheten er også rekordhøy i Europa, og særlig blant unge. Med den lave veksten vi venter i Europa er det lite som tyder på at denne vil gå ned med det første. At en hel generasjon blir stående lenge utenfor arbeidsmarkedet i flere land i Sør-Europa er svært bekymringsverdig, og kan skape stor sosial og politisk uro. Dette vil kunne forverre situasjonen ytterligere i forhold til det vi har lagt inn i våre prognoser.

Tabell 1:

NAV's vurdering av gjennomsnittlig antall arbeidsledige i 2012 og 2013. Faktiske tall for 2011.

	2011	2012	2013
Bruttoledige	85 000	84 000	85 000
Registrerte arbeidsledige	69 395	66 000	67 000
Bruttoledighet i prosent av arbeidsstyrken	3,3 %	3,2 %	3,2 %
Registrerte arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken	2,7 %	2,5 %	2,5 %
Arbeidsledige, AKU i prosent av arbeidsstyrken	3,3 %	3,3 %	3,2 %

KILDE: NAV

Tabell 2:

Årlig endring i arbeidsstyrke, sysselsatte og arbeidsledige.

	2011	2012	2013
Arbeidsstyrke (AKU)	1,0 %	1,8 %	1,5 %
Sysselsatte (AKU)	1,4 %	1,8 %	1,6 %
Arbeidsledige (AKU)	-8,5 %	2,3 %	0,0 %
Registrerte helt arbeidsledige (NAV)	-7,0 %	-4,9 %	1,5 %

KILDE: NAV

Tabell 3:

Befolkning i yrkesaktiv alder, arbeidsstyrke, sysselsatte, arbeidsledighet og ledige stillinger.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Befolkning 15-74 år	3 397 000	3 445 000	3 505 000	3 559 000	3 618 000	3 680 000
Arbeidsstyrken	2 446 000	2 507 000	2 591 000	2 590 000	2 602 000	2 629 000
Sysselsatte	2 362 000	2 443 000	2 524 000	2 508 000	2 508 000	2 543 000
Yrkesdeltakelsen	72,0 %	72,8 %	73,9 %	72,8 %	71,9 %	71,4 %
Arbeidsledige ifølge AKU	84 000	63 000	67 000	82 000	94 000	86 000
Registrerte arbeidsledige	62 923	46 062	42 521	69 267	74 643	69 395
Tilgang ledige stillinger	332 304	399 525	358 136	260 301	236 186	247 122

KILDE: NAV OG SSB